

ség, tematikus és motívus kapcsolatok, karakterek, intonációk vonatkozásában (A verbunkos zene Franz Schubert Divertissement à l'hongroise című művének tükrében).

Sziklavári Károly a verbunkos hagyománynak a liszti versenymű-nagyforma megválasztását befolyásoló szerepéről ír (A Magyar fantázia és a Liszt-univerzum), Mosonyi Mihály munkássága iránti elkötelezettségét pedig az általa közzétett harmadik, javított, bővített Mosonyi-műjegyzék mutatja.

Farkas Ferenc Lavotta-szvitjének verbunkos stílárú jegyeit, a két zeneszerző dallamainak szerkezetét, harmóniáit hasonlítja össze Dombóvári János, valamint bemutatja Farkas Ferenc Lavottiana című öttételes divertimentóját (Lavotta-szvit – Lavottiana).

A második fejezetből (Emlékezet, kultusz, reneszánsz) Tátrai Zsuzsanna írását emeljük ki, amely néprajzi, folklorisztikai megközelítésben értékeli Liszt Ferenc magyarságát, továbbá Kappyak Andryjnek a Doppler fivérek zenei hagyatékát és kamarazenei munkásságát összegző tanulmányát (A Doppler fivérek kamaraművészetének egyedi vonásai).

Az Esszétáj című fejezetben Tusnády László négy írását olvashatjuk a hazaszereget, a magyarság és a verbunkos zene összefüggésében (Százados zene-töredékek. A verbunkos és emberi méltóságunk; A magyarság öntudatra ébredése és Lavotta János életműve; Mosonyi Mihály hazaszeregete és a megtisztulás kérdése; Lavotta János és Zrínyi Miklós) a Kispróza és vers című fejezet pedig a címben megnevezett műfajokhoz egy-egy alkotást társít.

A kötet szerzőinek felsorolását követően gondosan összeállított névmutató segíti az adatok, információk visszakeresését.

Hasznos és érdekes olvasmány mindazok számára, akik a magyar zenetörténet sajátos dallamkincséről és zenei stílusáról a hagyományos közvetítésmód mellett a megszokottól eltérő kontextusban is szeretnének képet kapni.

(Lavottától Kodályig. Zempléni verbunkos konferenciák (1990–2020). Szerkesztette: Sziklavári Károly – Dombóvári János. Lavotta János Kamarazenekar Alapítvány, Sátoraljaújhely, 2021. 544 o. ISBN 978-615-01-2549-7)

EGEY Emese – PUSZTAY János

Közép-Európa program

Közép-Európa értelmezése koronként, országonként, sőt kutatási területtől függően más és más lehet. Vannak olyan egyetemi programok, amelyekben csak a Kárpát-medencét, az egykori Habsburg birodalmat tartják Közép-Európának, mások a V4 országokat, mellettük a posztjugoszláv térséget, megint mások inkább Kelet-Közép-Európáról beszélnek, belefoglalva Romániát és Bulgáriát is. Az elmúlt harminc évben számos egyetemen indítottak Közép-Európa-tanulmányok szakot, de ezek pl. a Baltikumot rendre kihagyják. A nagypolitikában is megfigyelhető volt a Baltikum kizárása, pl. az EU-csatlakozás előkészítésekor a németek nem akarták a balti államokat bevenni az EU-ba, azután 2004-ben mégis, s azóta már az euro-övezetnek is tagjaivá váltak.

Mi a magunk részéről Közép-Európán a borostyánkőút övezetet, azaz az Adriától a Balti-tengerig húzódó sávot értjük.

Napjainkban Közép-Európa számos okból felértékelődik a politikában. Nem mindegy, hogy akik a nemzetközi szinten ezekkel az országokkal foglalkoznak, bilaterális egyezmények vagy több résztvevős döntések meghozatalánál bábáskodnak, milyen irányú és milyen mélységű háttértudással rendelkeznek. (Azt magyarázni sem kell, milyen érzés, amikor egy nem magyar gyökerű külföldi szólal meg a mi nyelvünkön, akár csak néhány mondat vagy udvariassági fordulat erejéig, jelezve jószándékát, elfoga-

dó hozzáállását és elhihetjük, ezzel ugyanígy vannak a többiek is.)

Közép-Európát az egyetemi hallgatókon kívül a széles közönséggel is meg kell ismertetni. Hány, akár magasan képzett honfitársunk tud felsorolni (és vajon egy, esetleg kettő?) szlovák, litván vagy észt zeneszerzőt, lengyel festőt, lett vagy cseh író, tudóst, feltalálót vagy akár közéleti személyiséget? Ugyanígy Horvátországból, Szlovéniából, Szerbiából, Romániából? Az egymás szellemi-kulturális eredményeire, földrajzi, gazdasági viszonyaira vonatkozó válaszok a térség többi országában alighanem ugyanilyen esetlegesek lennének.¹ Sajnos, óriási lyukak tátonganak közép-európai műveltségünkben. Az elmúlt évtizedekben mind csakis nyugatra vetettük vigyázó szemünket, ezzel lehetőséget adva nekik a különbségeinkből adódó és időnként eltérő érdekeinkre rájátszó megosztásra, amint napjainkban is.

A szovjet rendszer alatt a „baráti szocialista országok” irodalmának még támogatott fordítása, a kórusok csereútjai vagy éppen a vendégségbe érkezett képzőművészeti tárlatok mára mind a múlté lettek, vagy csupán az egyes kulturális intézeteket látogató szűk közönség figyelmére tarthatnak számot. (Ezzel természetesen nem azt állítjuk, hogy manapság ne jelennének meg ilyen alkotások, ne tevékenykednének igen termékeny műfordítók és a sort lehetne folytatni, de ezek többnyire esetlegesek, ezért igencsak jól jönne szélesebb körű, a lakosságot megcélzó

ismeretterjesztés, rásegítés.) A globalizáció kellős közepén, állítólag, mindez már senkit nem érdekel. Holott évtizedekkel ezelőtt kutatások indultak, amelyek mára mind több bizonyítékkal szolgálnak arra, hogy a kulturális diverzitás legalább annyira fontos és értékőrző, mint amennyire az a biodiverzitás, hiszen egy-egy nyelv és kultúra felbecsülhetetlen ismeretanyag és tudás hordozója, letéteményese, ami, ha eltűnik, az emberiség az ismeretek unikális gyűjteményét veszíti el, amit többé nem lehet feléleszteni.²

Adott kultúra és ország megismeréséhez a legrövidebb út az általános történelmi, politológiai, gazdasági, művészettörténeti, szépirodalmi stb. ismeretek elsajátítása kinek-kinek a saját nyelvén. Bizonyos szint után és kellő motiváció esetén azonban automatikus igénygé válik az egyben a legmélyebb rétegeket felszínre hozó módszer: az adott (kis)nyelvvél való ismerkedés. Praktikus szempontból nézve ugyanezt: az egy-két világnyelvet és mellette ún. kevésbé használt nyelvet (less used languages), kultúrát is ismerő szakembernek óriási értéke van a munkaerőpiacon, lett légyen gazdasági, külügyi, EU-s tolmácsi vagy éppen turisztikai vonalon alkalmazásban.³ Hajlamosak vagyunk azt hinni, minden elérhető angolul. Majdnem minden. Nyilvánvalóan ez egyre csak gyarapszik. Ugyanakkor gyakorta színtelen-szagtalan-mind egyforma kabátot kap az, amit kizárólag angolul lehet olvasni-látni, anyanyelven viszont üzenetértékű, mert közvetít kódolt jeleket, kizárólag az adott nyelvbe beágyazott többletjelentést. Mire gondolunk? A kelet-közép-európai rendszerváltások történetének egyik mindmáig megrendítő epizódja volt az 1989. augusztus 23-i, Tallinnról Rigán át Vilniusig húzódó balti évlánc. (Beugrik a nem-történezs végzettségűeknek, minek az 50. évfordulóján? [A Közép-Európa sorsát tragikus meghatározó Molotov-Ribbentrop paktumé.]) Az ott forgatott, majd angol feliratozással ellátott dokumentumfilmek kétségkívül fontos kortörténeti dokumen-

tumok, de a résztvevők néhány mondatba sűrített észet, lett, litván nyelvű megszólalásai az eredeti képkockákon hatalmas érzelmi többletet sugároznak, mégpedig olyasfajta, amelyre közép-európai sorstársakként valamennyien fogékonyak vagyunk. Azaz inkább fogékonyak voltunk. Itt érkezőnk el személyes felelősségünk felismeréséhez. Ugyanis mindez egyre inkább nemzedéki kérdés is. A fiatalok már nem ismerik ezeket az időket, ugyan honnan is tudhatnának a nemzet megtartó balti dalosünnepekről, a több száz éves horvát-magyar együttélésről, a világgraszoló felfedezésekről, amelyek ebből a régióból indultak, a cseh és lengyel film kiemelkedő korszakairól, döntő pillanatokban a felelős értelmiségi szerepvállalásról?

Mit tehet ilyen helyzetben egy a térség iránt elkötelezett intézmény? Elindíthat elektronikus és hagyományos könyvsorozatokat a térség minden nyelvére lefordítva, és – ne zárkózzunk el a nemzetköziségtől sem –, angolul is, hiszen más régiókat is megcélozhatunk potenciális olvasóközönseggént. Ilyen kismonográfiák lehetnének a történelem, az irodalomtörténet (irodalmi antológia), a művészettörténet stb. tárgyköréből. Az országokról kislexikont is kellene összeállítani, illetve tudományos-ismeretterjesztő könyveket írni a térség országairól. Ezeket egészíthetnék ki gyakorlati nyelv-könyvek, kisszótárak, társalgási szótárak.

Mindemellett tudományos-ismeretterjesztő előadásokat tartani jelenléti és online formában, az egyetem szervezésében, kurzuszerűen, hasonlóan nagy egyetemeken internetes előadásaihoz, kurzusaihoz. Ezek lehetnek ingyenesek, de fizetősek is, s oklevéllel lehetne igazolni azok elvégzését. Az idegennyelvű kurzusok megvalósításába be lehetne/kellene vonni a külföldi partneregyetemeket is, azokat, ahol nincs, vagy ahol már fut Közép-Európa kurzus, de a mozaik bizonyos elemeit mi tehetnénk hozzá.

Célszerű volna téli/nyári szabadegyetemeket szervezni Közép-Európáról magyaroknak magyarul, nemzetközi hallgatóság

megnyerése érdekében angolul vagy németül. Hungarológiai kurzusokat lehetne/kellene szervezni idegen nyelveken a külföldieknek, de nem ártana magyarul a magyaroknak, köztük az egyetem hallgatóinak sem.

Lehetne online nyelvkurzusokat szervezni az érdeklődőknek, összekapcsolva a Közép-Európa-tanulmányok hallgatóinak tartott nyelvkurzusokkal.

A régió művészeti intézményeivel, művelődési házakkal, zeneiskolákkal, a Zempléni Fesztivállal együttműködve lehetne a térség országainak képzőművészetét bemutató kiállításokat, irodalmi életét reprezentáló irodalmi esteket rendezni. Minden évben be lehetne kapcsolni egy vendégországot a Zempléni fesztivál programjába. S ez utóbbi programhoz mintegy „bemelegítésként” a fesztivált megelőző tanévben a zeneiskolák bevonásával előadásokat, zenei (hangszeres és ének-) versenyeket, zenetörténeti vetélkedőket lehetne rendezni.

Legyen a Tokaj-Hegyalja Egyetem egyik sajátossága a Közép-Európa-program felvállalása – egy új intézménynek egyedülálló szakmai programokkal kell kitűnnie és „bejelentkeznie”. A borászat mint kiugrási pont a világon legismertebb magyar borvidékkel a háta mögött nagyon jó, a Közép-Európa program lehetne a második, sőt, bizonyos fókig a kettő össze is kapcsolható.

Feltétlenül meg kell kezdeni ezeknek a lehetséges külföldi partnereknek a felkutatását, a kapcsolatok kiépítését, ha nem is mindjárt a legrangosabb és legnagyobb egyetemekkel, mint Krakkó vagy Brno, de egyetemi tanszékekkel, intézetekkel, Sárospatak testvérvárosainak felsőoktatási intézményeivel. A lengyelországi Krosno-ban például a műszaki főiskolán van turizmus szakirány. Nem testvérváros ugyan, de nyitott az együttműködésre Eperjes, ahol van egyházi felsőoktatás. A program megvalósításába be kell vonni a térség országainak budapesti nagykövetségeit, és/vagy a kulturális intézeteket. Együttműködést kell kialakítani e program javára a Visegrádi Alappal.

Jegyzetek

1 Lásd: Kiss Gy. Csaba adatait egy 2002-es horvát egyetemisták körében végzett felmérésről: Kiss Gy. Csaba: Budapest–Zágráb: oda-vissza. Nap Kiadó, Budapest, 2015. 164. o.

2 On biocultural diversity: Linking language, knowledge, and the environment. Edited by Luisa Maffi Washington, D.C.: Smithsonian Institution Press, 2001. 578. o.; Uribe-Jongbloed, Enrique: Endangered languages: heritage of humanity in dire need of protection. Four approaches which support their preservation and maintenance/ Lenguas en peligro: una herencia de la humanidad en gran necesidad de protección Cuatro acercamientos para apoyar su preservación y mantenimiento. Universidad Pedagógica Nacional, Facultad de Humanidades, Bogotá, Folios Segunda época No. 26. Segundo semestre de 2007. 65–70. o. URL: <http://www.scielo.org.co/pdf/folios/n26/n26a06.pdf>; Convention For The Safeguarding Of The Intangible Cultural Heritage. Unesco, 2003. URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001325/132540e.pdf>

3 Európai Unió's tolmács-fordítói állások pályázati feltételei URL: https://epso.europa.eu/how-to-apply/eligibility_en

